

5/5/2023 Tarihli “2023 Hasadına Doğru Türkiye ve Dünyada Tahıl Konferansı”

Sabah Oturumu

Türkiye Ürün İhtisas Borsası Genel Müdürü Sn. Ali Kırallı'nın Konuşma Metni

Kıymetli hazirun, sizleri kurumum Türkiye Ürün İhtisas Borsası adına saygıyla selamlıyorum.

2023 hasadının başlamasına çok kısa süre kala maalesef, son haftalarda biraz daha yumuşamış olmakla beraber, gündemimiz yine kuraklık. Son 3-4 seneye baktığımız zaman 2020 yılında yaşanan pandemi süreci, 2021’de yine ülkemizde yaşanan ciddi kuraklık, 2022’de dünyanın tahıl ambarında çıkan savaş ve bu sene tekrar dediğim gibi bir kuraklık sorunuyla karşı karşıyayız. Bunlara arka arkaya gelen şanssız seneler olarak da bakabiliriz ama benim şahsi görüşüm bu adına iklim krizi dediğimiz bir süreç ve maalesef bu sürecin henüz başındayız. Çok yakın zamanda bundan kurtulmak veya bunun iyileşmesi gibi bir durum söz konusu değil. Bunun pek çok sonucu var ama sektörümüzü ilgilendiren en önemli sonucu, tahmin edeceğimiz üzere, hububatın üretiminin her geçen gün daha da zorlaşıyor olması.

Bu şartlar altında hasada başlayırken sektör bileşenleri olarak üç önemli soruyu kendimize sormamız gerektiğini düşünüyorum.

Bunlardan birincisi; bu zor şartlarda üretilen ve bu iklim krizi nedeniyle artık neredeyse altın kadar değerli hale gelen ürünümüzü, hububatı, biz nerede saklamak istiyoruz? Burada seçeneklere bir skala olarak baktığımızda bir uçta lisanslı depolarımız var. Son teknoloji; üründe firenin minimum olduğu, şeffaf, Ticaret Bakanlığımız tarafından denetlenen, neyin girdiğini neyin çıktığını, kimin elinde olduğunu an be an izleyebildiğimiz depolar. Skalanın öbür ucunda da en ilkel yöntem olan toprağa gömmeye kadar giden daha iptidai, daha ilkel yöntemler var diyelim. Dediğim gibi bu zor şartlarda üretilen hububatta, ülkemizin gıda güvenliği konusunda eğer bir endişemiz varsa eğer, bu sorunu gerçekten düşünüyorsak, lisanslı depolarda saklamamız gerektiğini ve lisanslı depoları daha etkin bir şekilde kullanmamız gerektiğini hem sektörü büyütmenin hem de olanları daha etkili şekilde kullanmamız gerektiğini düşünüyorum.

İkinci sormamız gereken soru; hububatın nasıl bir piyasada alışverişini yapmak istiyoruz? Kurumum Türkiye Ürün İhtisas Borsası 2019 yılında işlemlere başladı. Ulusal bir borsayız, merkezi bir borsayız. 170 bin çiftçi, yatırımcı, tüccar, sanayicinin işlem yaptığı bir borsayız. Derin, şeffaf bir piyasa sağlıyoruz. Gözetimimiz altında finansal taraftan gelen uzmanlarımızın oradaki tecrübelerini taşıdığı bir gözetim sistemimiz var. Fiyat hareketlerini burada izleyerek bu alım satımlarda herhangi bir şekilde piyasa bozucu eylem gördüğümüz zaman müdahale edebildiğimiz bir piyasadaki bahsediyorum ve de dediğim gibi ülkenin dört bir yanından 170 bin alıcı ve satıcının bir araya geldiği bir platform. İklim krizi nedeniyle fiyatı artan altın değerine gelen hububat piyasasının manipülasyona daha açık hale geldiği açık. Bunu önlemenin de yolu şeffaf gözetim altında bir piyasada bunların işlem görmesi. İkinci olarak da bu piyasadaki alım satımın nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili olarak şu gerçeği kabul etmemiz gerekiyor: hiçbir meta, hiçbir piyasa tamamen piyasa oyuncularının ve serbest piyasanın eline bırakılamaz. Kaldı ki hububat piyasası gibi yediğimiz içtiğimiz en temel ürünleri, besin ürünlerinin ticaretinin yapıldığı piyasa hiçbir şekilde tamamen serbest piyasanın eline ve

insafına bırakılamaz. TMO gibi tecrübeli bir regülatörün varlığı bizi her zaman rahatlatıyor. Ancak bunun diğer ucunda da fiyatın tek bir merkezden belirlenip bütün piyasayı tek bir alıcı veya satıcının kapladığı bir model var ki bunun da çok etkin bir piyasa olmadığı, çok verimli bir piyasa olmadığı gerçeği de aklımızda her zaman tutmamız gerekiyor. Bu iki uç arasında bir denge oluşturmamız, piyasada oluşan fiyata, binlerce alıcı ve satıcının ortak akıya oluşan fiyata, güvenmemiz ama bunun aşırıya kaçtığı noktalarda da TMO gibi tecrübeli bir regülatörün o aşırı uçları törpülemesi gerektiğini düşünüyorum böyle bir piyasada işlem yapıyor olmamız gerektiğini düşünüyorum.

Hasat başlamadan önce üçüncü önemli soru; üreticinin finansal sürdürülebilirliği nasıl sağlayacağız? Çiftçinin finansal sürdürülebilirliğini sağlayamazsak piyasa gitgide daha kötü hale gelecek bu net. Çiftçiler maalesef, eski bir bankacı olarak söylüyorum bunu, çok kredi verilebilir bir sektör olarak hiçbir zaman finans sektöründe ön sıralarda yer almayan bir grup. Bunun nedeni de bu grubun kredi karşılığında alınan teminat anlamında kaliteli teminat kabul edilen varlıklara sahip olmaması. Bankacılar nasıl teminatlar isterler: birincisi kontrol altında, yarın yok olmayacak, ortadan kaybolmayacak, kaçırılmayacak teminatlar; ikincisi de likit yani kredi kötüye giderse kolayca paraya çevrilebilecek teminatlardan bahsediyorum. Maalesef klasik olarak çiftçilerin böyle varlıkları yok. Ancak lisanslı depoculuk, elektronik ürün senetlerinin ülkemizde gelişmesi ve geldiği nokta ve Türkiye Ürün İhtisas Borsasının 2019'dan beri sağladığı likit piyasa sayesinde depoya konan ürün üzerine çıkarılan elektronik ürün senetleri kredi teminatı olarak bankacıların çok ilgisini çekiyor. Yani çiftçiler eğer elektronik ürün senetleri varsa hiç beğenilmeyen kredi verilecek gruptan bir anda en kredi verilmek istenilen gruba terfi ediyorlar. Bu bence gerçekten çiftçinin finansal sürdürülebilirliği anlamında devrim niteliğinde bir gelişme. Buna yeterince ilgi gösteriyorlar mı ya da yeterince talep var mı, bu kredileri yeterince yaratabiliyor muyuz? Hayır, bunun da iki nedeni var: bir, belki çiftçiye ulaşamıyoruz yeterince ama bir diğer nedeni de maalesef ülkemizde kredi kıt kaynak, her kaynak gibi o da kıt bir kaynak. Maalesef bir türlü bu krediler ön plana gelemiyor, bunlara yeterince kaynak ayıramıyor bankalarımız tarafından. Bu da bir ekonomi politikasının yansıması diyelim, yan etkisi diyelim piyasamızda gördüğümüz. Çiftçilerin de, tüccarlarımızın da, sanayicilerimizin de bu kredileri daha yoğun kullanması, sektörün finansal sürdürülebilirliği anlamında çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Bu üç soruyu uzun uzun düşünelim hasada başlayırken. İnşallah lisanslı depoları daha çok kullandığımız, Ürün İhtisas Borsasında daha çok işlem yaptığımız, TMO'ya fazla bir yük bırakmadığımız, piyasanın etkin şekilde iyi bir yerlerde fiyatı belirlediği, aşırı uçlara kaçmadığı bir hasat sezonu diliyorum hepimize.

Konferans hayırlı olsun, çok teşekkür ediyorum.